

Ovo je preprint verzija objavljenog rada. Ako citirate rad, koristite sljedeće podatke:

Banek Zorica, Mihaela; Ivanjko, Tomislav. Knjižnice, studenti i društvene mreže : ispitivanje informacijskih navika studenata // Zbornik radova 4. međunarodne konferencije BAM 2010 - Evropske smjernice za saradnju biblioteka arhiva i muzeja : informacijske ustanove za 21. stoljeće / Rešidbegović, A ; Sabljaković, B. ; Grebović, N. (ur.). Sarajevo : Asocijacija informacijskih stručnjaka - bibliotekara, arhivista i muzeologa, 2012. 135-143

Knjižnice, studenti i društvene mreže : ispitivanje informacijskih navika studenata

M. Banek-Zorica¹, Ivanjko, Tomislav²,

Odsjek za informacijske znanosti, 10000 Zagreb, Hrvatska

Kontakt: 099/345 332

SAŽETAK

Fakultetsko okruženje često je izvor novih ideja i pristupa koji istražuju mogućnosti novih generacija. Istodobno, takvo okruženje prvenstveno je organizirano na tradicionalnim principima razmjene znanja, kao što su tiskani izvori i korištenje knjižničnih zbirki, te je često suzdržano u prihvaćanju i provođenju novih ideja. Istražujući kako studenti koriste mrežne usluge i nose se sa razvojem tehnologija te kako oni percipiraju svoju ulogu unutar akademskih obrazovnih okruženja, možemo dobiti neke odgovore o tome kako promjene u obrazovnom sustavu mogu utjecati na rad Sveučilišta. Kako bismo bolje razumjeli informacijske potrebe studenata i došli do nekih zaključaka o novoj ulozi knjižnica u obrazovnom okruženju, ispitane su njihove navike korištenja informacijskih izvora te novih servisa i tehnologija. Cilj ovog važnog istraživanja (prvo u Hrvatskoj) je prikupljanje novih spoznaja o informacijskim svjetovima studenata, njihovoj percepciji knjižnice unutar obrazovnog okruženja, korištenja novih tehnologija i servisa okupljenih pod nazivom Web 2.0., kao i ispitivanje utjecaja novih tehnologija i servisa na promjene u tradicionalnim modelima komunikacije i prijenosa znanja.

Ključne riječi: društvo, Sveučilište, Internet, knjižnica,

UVOD

Sociolog C. Shirky je bio jedan od prvih koji je definirao pojam društvenog softvera jednostavnim riječima: "To je softver koji podržava grupnu interakciju" (Shirky, 2003). Od njegove prvotne definicije, mrežni servisi koji se temelje na toj jednostavnoj ideji omogućavanja interakcije između grupa korisnika postali su pogonsko gorivo novog Web 2.0 pokreta (O'Reilly, 2005). Društvene mreže, instant poruke, dijeljenje slika i videa, kao sve prisutnija ideja računalstva u oblaku (eng. *cloud computing*) utjecali su na svaki aspekt razmjene informacija i znanja. Odrastanje novih generacija "digitalnih urođenika" (Prensky, 2001a; Prensky, 2001b) u okruženju društvenog softvera, mijenja njihove oblike komunikacije i modele učenja. Suočeni s generacijom mladih ljudi koji obrađuju informacije na potpuno drugačiji način, (Long, 2005), postaje sve važnije dobiti jasniji uvid i bolje razumijevanje njihovih načina usvajanja informacija i učenja. Akademsko okruženje sveučilišta, često je izvor novih ideja i pristupa koje istražuju mogućnosti novih generacija studenata, ali je istodobno prvenstveno organizirano na tradicionalnim principima razmjene znanja, kao što su tiskani resursi i korištenje knjižničnih zbirki. Kako su obrazovne knjižnice uvijek bile u središtu obrazovnog procesa odgovarajući na informacijske potrebe korisnika, promjene u vidu drugačijih korisnika, kao i velike ekspanzije novih informacijskih izvora predstavlja nove izazove. Glavni je izazov knjižnica u obrazovanju danas pružiti pouzdane informacije svojim korisnicima i pomoću novih Web 2.0 alata stvoriti nova informacijska okruženja u kojima će bolje i jednostavnije obavljati svoje zadaće i stvoriti bližu interakciju s korisnicima (Banek, Eremić, 2009). U cilju stvaranja boljeg obrazovnog okruženja za studente važno je istražiti njihove informacijske navike i stvoriti prostor koji im može pomoći u sve većem preopterećenju informacijama i odgovoriti na njihove potrebe kako bi postali informacijski pismeni građani društva znanja.

1. Mrežne navike studenata i uloga knjižnice u Web 2.0 okruženju – pregled

2. Istraživanje na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Kako bi se bolje razumjele informacijske navike i potrebe studenata, te kako bi se moglo kreirati odgovarajuće obrazovno okruženje, potrebno je ispitati s jedne strane općenite navike ponašanja studenata u mrežnom okruženju i s druge strane specifične navike korištenja

globalno popularnih servisa. Dok ispitivanje mrežnih navika daje širi kontekst, dobivanje specifičnih mišljenja o npr. sudjelovanju knjižnice u privatnom prostoru studenata (poput društvene mreže Facebook) daje nam informaciju o tome kakvu ulogu akademskih ustanova studenti vide u novom okruženju društvenih mreža. Cilj istraživanja bio je proširiti prijašnja istraživanja novim pristupom i usporediti dobivene rezultate sa svjetskim trendovima. Istraživanje je provedeno u siječnju 2010. godine na uzorku od 103 studenta diplomskog studija putem online ankete. Uzorak se sastojao samo od studenata diplomskog studija jer se smatralo da će njihova iskustva s preddiplomskog studija dati kvalitetnije odgovore i reprezentativnije rezultate. Od ukupnog broja studenata u uzorku, 95 studenata (89%) završilo je svoj preddiplomski studij na Filozofskom fakultetu, dok je 12 ispitanika (11%) došlo na diplomski studij s nekog drugog fakulteta unutar Sveučilišta u Zagrebu.

2.1. Rezultati

Istraživanje je provedeno u obliku online ankete koja se sastojala od 14 pitanja. Rezultati su predstavljeni u dva dijela koja odgovaraju područjima koja su ispitivana: mrežne navike studenata te navike korištenja knjižnice i društvenih mreža.

Na pitanje o količini vremena koju provode na internetu, 60% studenata odgovorilo je kako provode više od 15 sati tjedno na Internetu. Rezultat pokazuje kako većina studenata aktivno sudjeluje u mrežnom okruženju, na što utječe činjenica kako Filozofski fakultet koristi sustav za učenje na daljinu koji uključuje mrežnu komponentu u njihov obrazovni proces.

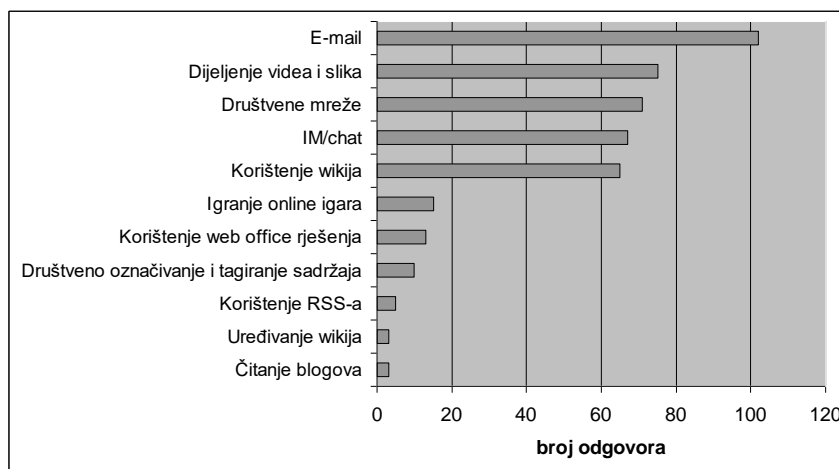
U odnosu na servise koje studenti koriste u svoje slobodno vrijeme, najčešće korišteni servisi (slika 1.) su: e-mail (96%), pregledavanje slika i videa (70%), društvene mreže (67%), IM/chat (62%), i korištenje wikija (60%). Treba također istaknuti kako, iako velik broj studenata koristi društvene mreže, značajan broj ispitanika (19%) naveo je kako nikada nije koristio nijednu društvenu mrežu. Na pitanje kako su naučili koristiti navedene mrežne servise, većina studenata (92%) odgovorila je kako su samouki u tom području. To bi mogao biti razlog zašto su neki od globalno popularnih servisa, poput društvenog označivanja, RSS-a ili blogova, manje popularni među ispitanicima.

Slika 1. Najčešće korišteni mrežni servisi – zbrojeni odgovori često i svakodnevno

(n=103)

Ovo je preprint verzija objavljenog rada. Ako citirate rad, koristite sljedeće podatke:

Banek Zorica, Mihaela; Ivanjko, Tomislav. Knjižnice, studenti i društvene mreže : ispitivanje informacijskih navika studenata // Zbornik radova 4. međunarodne konferencije BAM 2010 - Evropske smjernice za saradnju biblioteka arhiva i muzeja : informacijske ustanove za 21. stoljeće / Rešidbegović, A ; Sabljaković, B. ; Grebović, N. (ur.). Sarajevo : Asocijacija informacijskih stručnjaka - bibliotekara, arhivista i muzeologa, 2012. 135-143

Tablica 1 prikazuje kako studenti najčešće pronalaze nove izvore tijekom istraživanja. Rezultati pokazuju kako čak 82% studenata koristi mrežni katalog knjižnice, preko 50% koristi popise literature ili bibliografije u knjigama i člancima, nešto manje od 50% koristi preporuke prijatelja, kolega ili profesora ili pregledava police u knjižnici, a oko 30% studenata pretražuje stranice mrežnih knjižara. Rezultati također pokazuju kako mali broj studenata (15%) konzultira knjižničara kod pronalaženja novih izvora.

Tablica 1. Najčešći načini na koji studenti pronalaze nove izvore

(n=103)

	Uvijek	Često	UKUPNO
Knjižnični katalog	47%	35%	82%
Popisi literature ili bibliografije u knjigama	20%	35%	55%
Preporuke profesora/kolega/prijatelja	7%	40%	47%
Pregledavanje polica u knjižnici	15%	30%	45%
Stranice mrežnih knjižara	11%	21%	32%

Drugi dio ankete ispitivao je načine na koje studenti koriste fakultetsku knjižnicu. Rezultati prikazani na Slici 2. pokazuju kako studenti najčešće koriste knjižnicu za posuđivanje tiskanih izvora (71%), 64% studenata koristi knjižnicu za istraživanje, 58% koristi Internet u knjižnici, dok 40% koristi knjižnicu kako bi učili ili rješavali zadaće. Zanimljiv je podatak kako tek

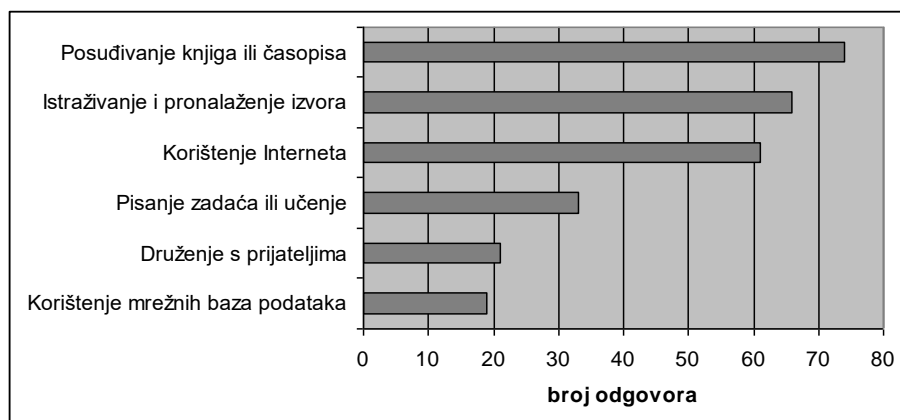
Ovo je preprint verzija objavljenog rada. Ako citirate rad, koristite sljedeće podatke:

Banek Zorica, Mihaela; Ivanjko, Tomislav. Knjižnice, studenti i društvene mreže : ispitivanje informacijskih navika studenata // Zbornik radova 4. međunarodne konferencije BAM 2010 - Evropske smjernice za saradnju biblioteka arhiva i muzeja : informacijske ustanove za 21. stoljeće / Rešidbegović, A ; Sabljaković, B. ; Grebović, N. (ur.). Sarajevo : Asocijacija informacijskih stručnjaka - bibliotekara, arhivista i muzeologa, 2012. 135-143

malen broj studenata (21%) smatra knjižnicu mjestom sastanka s kolegama, što pokazuje kako knjižnica nije prepoznata kao mjesto druženja, već više kao mjesto učenja i istraživanja.

Slika 2. Najčešći načini korištenja knjižnice – zbrojeni odgovori često i najčešće

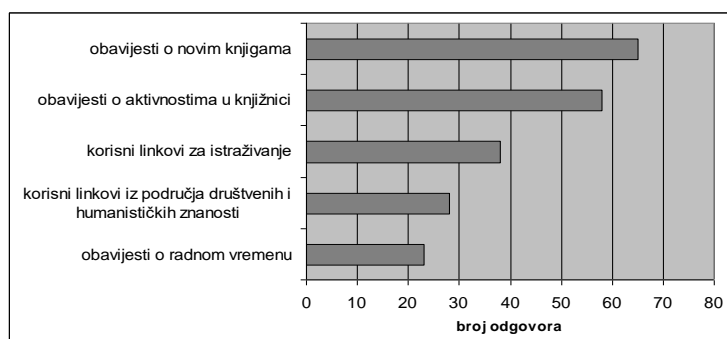
(n=103)

Kao što je ranije spomenuto, interes istraživanja, osim ispitivanja mrežnih navika, bio je usmjeren i na uključenje knjižnice u Web 2.0 okruženje, ispitujući specifične načine uključenja knjižnice Filozofskog fakulteta u društvenu mrežu Facebook. Društvena mreža Facebook izabrana je zbog percipirane popularnosti među studentima Filozofskog fakulteta, što su potvrdili i rezultati istraživanja koji su pokazali kako 78% studenata posjeduje Facebook korisnički račun. Također, knjižnica Filozofskog fakulteta prisutna je na Facebooku preko grupe „Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu“ koja je u siječnju 2010. brojila 1091 člana. Od ispitanih studenata njih 69% odgovorilo je kako nisu članovi te grupe, većinom iz razloga što nisu ni znali da takva grupa postoji (81%). Treba spomenuti kako je uzorak studenata koji je odgovarao na pitanja (83) nešto manji od ukupnog broja ispitanika (107), jer na pitanja nisu odgovarali ispitanici koji ne posjeduju korisnički račun na društvenoj mreži Facebook.

Većina studenata koji posjeduju Facebook korisnički račun, preko grupe bi željeli dobivati obavijesti o novim knjigama (81%) i aktivnostima u knjižnici (72%) (Slika 3).

Slika 3. Koje biste obavijesti željeli primati kao član Facebook grupe „Knjižnica Filozofskog Zagrebu?“

(n=83)

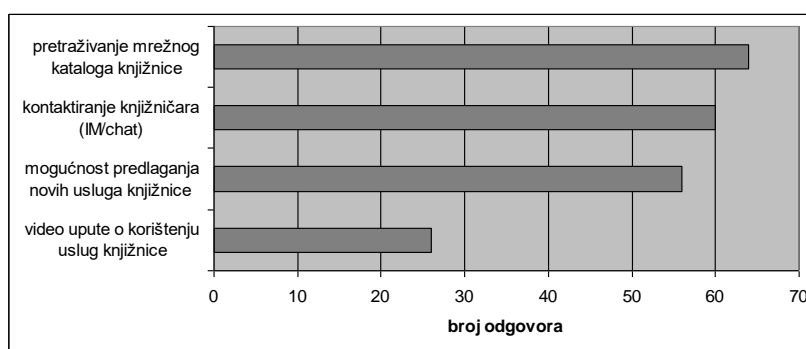
Ovo je preprint verzija objavljenog rada. Ako citirate rad, koristite sljedeće podatke:

Banek Zorica, Mihaela; Ivanjko, Tomislav. Knjižnice, studenti i društvene mreže : ispitivanje informacijskih navika studenata // Zbornik radova 4. međunarodne konferencije BAM 2010 - Evropske smjernice za saradnju biblioteka arhiva i muzeja : informacijske ustanove za 21. stoljeće / Rešidbegović, A ; Sabljaković, B. ; Grebović, N. (ur.). Sarajevo : Asocijacija informacijskih stručnjaka - bibliotekara, arhivista i muzeologa, 2012. 135-143

Na pitanje koje bi usluge knjižnice željeli koristiti preko Facebooka, većina ispitanika izrazila je želju za pretraživanjem mrežnog kataloga (64%), kontaktiranja knjižničnog osoblja preko IM-a (60%) ili predlaganja novih knjižničnih usluga (56%) (Slika 4).

Slika 4. Koje biste usluge knjižnice željeli koristiti preko svog Facebook računa?

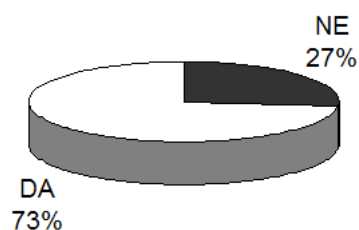
(n=83)

Velik broj ispitanika (73%) vidi ulogu knjižnice u društvenim mrežama. Uspoređujući anketu s istraživanjem OCLC-a u kojem se pokazuje kako manje od 20% studenata vidi poveznicu između društvenih mreža i knjižnica, rezultat je prilično iznenađujući.

Slika 5. Mislite li da bi knjižnica trebala kreirati društvenu mrežu za svoje studente?

(n=106)

3. Rasprava

Rezultati ovog lokalnog istraživanja na uzorku studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu pokazali su kako su Internet i sudjelovanje studenata u raznim mrežnim aktivnostima utjecali na načine na koje studenti uče, komuniciraju i traže nove informacije. Velika većina ispitanika često koristi e-mail, IM servise i društvene mreže kako bi komunicirali sa svojim kolegama i prijateljima. Studenti također često pregledavaju stranice za dijeljenje slika i videa i koriste wiki stranice, što pokazuje njihovu preferenciju prema novim načinima pronalaženja informacija, bilo preko vizualne stimulacije (gledajući video ili slike), ili koristeći izvore stvorene grupnim naporima bez stroge kontrole kvalitete. Iako su studenti spremni koristiti nove načine otkrivanja izvora, nisu toliko spremni sudjelovati u njihovom kreiranju. Rezultati pokazuju kako 95% studenata rijetko ili nikada uređuje wiki stranice ili piše blogove, 66% njih rijetko ili nikada dijeli slike ili video preko korisničkog računala, a više od 75% rijetko ili nikada koristi mrežne servise za društveno označivanje ili tagiranje. Analizirajući te odgovore, možemo uvidjeti u kojim oblicima komunikacije su studenti spremniji sudjelovati te ih trebamo uzeti u obzir kao osnovne elemente stvaranja obrazovnog okruženja. Tu se ističu e-mail, wiki, društvene mreže i IM. Velik broj studenata (preko 90%) također je odgovorio kako su sami naučili koristiti te servise što pokazuje kako njihovo poznavanje servisa vjerojatno varira od studenta do studenta te bi tu razinu poznavanja trebalo daljnje provjeriti.

Rezultati koji se tiču otkrivanja novih izvora pokazuju kako studenti još uvijek koriste tradicionalne metode, koristeći knjižnični katalog, slijedeći popise literature ili bibliografije u knjigama, te preporuke predavača i kolega. Nove mrežne usluge pronalaženja izvora poput Google Books ili Google Scholar nisu popularne među studentima, gdje rezultati pokazuju kako ih više od 60% studenata koristi rijetko ili nikad. Visok postotak studenata učlanjenih u fakultetsku knjižnicu (94%) pokazuje kako je knjižnica vitalan dio njihovog informacijskog okruženja i važno mjesto u ispunjavanju njihovih informacijskih potreba. Knjižnica se najčešće koristi za posuđivanje knjiga, istraživanje ili pristup Internetu preko računala u knjižnici, što je u skladu s prethodnim istraživanjima. Korištenje elektroničkih baza podataka je nisko, gdje ih 62% studenata koristi rijetko ili nikad. Također, knjižnica se ne percipira kao mjesto sastajanja s prijateljima, te ju samo 20% studenata koristi s tom svrhom.

Posljednji dio ankete ispitivao je odnos student-Facebook-knjižnica kako bi se ispitala moguća uloga knjižnice u okruženju društvenih mreža. Rezultati su pokazali kako preko 78% studenata

Ovo je preprint verzija objavljenog rada. Ako citirate rad, koristite sljedeće podatke:

Banek Zorica, Mihaela; Ivanjko, Tomislav. Knjižnice, studenti i društvene mreže : ispitivanje informacijskih navika studenata // Zbornik radova 4. međunarodne konferencije BAM 2010 - Evropske smjernice za saradnju biblioteka arhiva i muzeja : informacijske ustanove za 21. stoljeće / Rešidbegović, A ; Sabljaković, B. ; Grebović, N. (ur.). Sarajevo : Asocijacija informacijskih stručnjaka - bibliotekara, arhivista i muzeologa, 2012. 135-143

posjeduje Facebook korisnički račun, te kako je Facebook daleko najpopularnija društvena mreža među studentima. Kako bi sudjelovala u prostoru društvenih mreža, knjižnica je pokrenula Facebook grupu „Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu“ koja je u siječnju 2010. godine brojila 1091 člana. Anketa je pokazala kako je samo 31% ispitanika član te grupe, a kako je glavni razlog neučlanjenja u grupu jednostavna činjenica da nisu znali da uopće postoji. Također, preko grupe bi željeli dobivati obavijesti o novim knjigama, aktivnostima u knjižnici te korisnim poveznicama iz područja društvenih i humanističkih znanosti. Stav studenata prema prisustvu knjižnice u njihovom prostoru društvenih mreža bio je veoma pozitivan i bez negativnih komentara. Na pitanje koje bi usluge knjižnice željeli koristiti preko Facebooka, većina ispitanika izrazila je želju za pretraživanjem mrežnog kataloga (64%), kontaktiranjem knjižničnog osoblja preko IM-a(60%) ili predlaganjem novih knjižničnih usluga (56%). Ti su rezultati u skladu s prijašnjim istraživanjima i raznim uslugama koje neke knjižnice u svijetu već nude preko društvenih mreža. Posljednje pitanje ankete ispitalo je da li studenti misle kako bi knjižnica trebala stvoriti vlastitu društvenu mrežu za svoje studente. Velik broj ispitanika (73%) odgovorilo je pozitivno, što jasno pokazuje kako studenti vide ulogu knjižnice u mrežnom okruženju. Uspoređujući anketu s istraživanjem OCLC-a u kojem se pokazuje kako manje od 20% studenata vidi poveznicu između društvenih mreža i knjižnica, rezultat je prilično iznenađujući. Buduća istraživanja trebala bi dublje ispitati mogućnosti stvaranja takve društvene mreže, koristeći npr. Ning servis.

4. Zaključak

Reći kako se informacijsko, a time i obrazovno okruženje stalno mijenja, više nije revolucionarna ideja, već ideja koja je općeprihvaćena u literaturi (Alexander, 2006; Downes, 2005). Nove ideje koje je donio društveni softver, jedan od novih dodataka polju obrazovanja, omogućile su stavljanje studenta u središte obrazovnog procesa više nego ikad prije. Akademska okruženja, kao što su to sveučilišta, moraju biti izvor novih pristupa obrazovanju. Kako bi se takvi novi pristupi mogli bazirati na stvarnim potrebama studenata, njihovi stavovi i navike korištenja novih tehnologija i servisa moraju se stalno ispitivati. U ovom radu pokušali smo odgovoriti na neka pitanja studentskih stavova prema novim tehnologijama i percipiranim ulogama knjižnice u novom prostoru društvenih mreža na uzorku diplomskih studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Rezultati istraživanja pokazali su dva prepoznatljiva uzorka. S jedne strane, studenti su upoznati s nekima od novih servisa, kao što su društvene mreže, IM ili korištenje stranica za dijeljenje multimedije (Flickr, Youtube) i wiki stranica poput Wikipedije. S druge strane, neki od globalno popularnih servisa poput RSS-a ili društvenog označivanja koriste se veoma rijetko. U korištenju knjižnice studenti Filozofskog fakulteta uglavnom prepoznaju njenu klasičnu ulogu, koristeći mrežni katalog za pronalaženje izvora i samu zgradu knjižnice za učenje ili pristup Internetu. Rezultati lokalnog istraživanja u velikoj su mjeru korelirali s rezultatima istraživanja provedenih na međunarodnoj razini, pokazujući kako su trendovi među studentima uvelike jednaki.

Ti nam rezultati pokazuju kako, želimo li kreirati obrazovno okruženje u kojem je iskorišten maksimalni kapacitet i pažnja studenata, moramo kombinirati tradicionalne pristupe s novim servisima i tehnologijama. Upoznavanje studenata s klasičnim metodama istraživanja, s korištenjem tiskanih izvora, i svih drugih „klasičnih“ metoda istraživanja jednako je važno kao i upoznati ih s prednostima novih servisa i trendova u istraživanju.

5. Popis literature

1. Alexander, B. (2006). Web 2.0: A new wave of innovation for teaching and learning // EDUCAUSE Review, 41, str. 32–44.
2. Banek Zorica, M. Eremić, A. (2009.) Libraries in the Web 2.0 Environment. INFUTURE2009: The Future of Information Sciences: Digital Resources and Knowledge Sharing, str. 479-489.
3. Chapman, S., Varnum, K., Creech, M. (2007). Library web survey: Formal report. Michigan: University of Michigan Libraries, Ann Arbor, MI. URL: <http://www.lib.umich.edu/usability-library/usability-library-library-gateway-reports>. (12.1.2011.)
4. Charnigo, L., Barnett-Ellis, P. (2007). Checking Out Facebook.com: The impact of a digital trend on academic libraries. Information Technology and Libraries, 26, str. 23-34.
5. Downes, S. (2005). E-learning 2.0. URL: <http://www.elearnmag.org/subpage.cfm?section=articles&article=29-1>. (12.11.2011.)
6. Long, S. A. (2005). Digital natives: If you aren't one, get to know one. New Library World, 106, (1200/1211), str. 187-189.
7. OCLC (2007). Sharing privacy and trust in our networked world URL: <http://www.oclc.org/reports/sharing/>. (12.11.2011.)
8. O'Reilly, T. (2005). What is Web 2.0: Design patterns and business models for the next generation of software. URL: <http://www.oreillynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html>. (12.11.2011.)
9. Prensky, M. (2001a). Digital natives, digital immigrants. On the Horizon, 9, (5), str. 1-6.
10. Prensky, M. (2001b). Do they really think differently? On the Horizon, 9, (6), str. 1-6.
11. Secker, J. (2008). LASSIE: Libraries and social software in education, case study 5 - libraries and Facebook. URL: <http://clt.lse.ac.uk/Projects/LASSIE.php>. (12.11.2011.)

Ovo je preprint verzija objavljenog rada. Ako citirate rad, koristite sljedeće podatke:

Banek Zorica, Mihaela; Ivanjko, Tomislav. Knjižnice, studenti i društvene mreže : ispitivanje informacijskih navika studenata // Zbornik radova 4. međunarodne konferencije BAM 2010 - Evropske smjernice za saradnju biblioteka arhiva i muzeja : informacijske ustanove za 21. stoljeće / Rešidbegović, A ; Sabljaković, B. ; Grebović, N. (ur.). Sarajevo : Asocijacija informacijskih stručnjaka - bibliotekara, arhivista i muzeologa, 2012. 135-143

12. Shirky, C. (2003). A group is its own worst enemy. URL:

http://www.shirky.com/writings/group_enemy.html. (12.11.2011.)